

“สัมมาชีพ” บนทางสายกลาง ยุคไทยแลนด์ 4.0

“Right Occupation” on the Middle Way in the Age of Thailand 4.0

พระครูสังฆรักษ์ทรงพรณ ชยทตฺโต

PhrakhrusangharakSongphan Jayadatto^๑

บทคัดย่อ

“สัมมาชีพ” ที่สอดคล้องกับหลักการการพัฒนาประเทศในยุคไทยแลนด์ ๔.๐ นั้น อาจจำแนกเป็น ๒ ระดับ คือ (๑) สัมมาชีพระดับพื้นฐาน เป็นการหาเลี้ยงชีพโดยดำเนินการตามครรลองของกฎหมายและระเบียบหรือข้อบังคับต่างๆ และ (๒) สัมมาชีพระดับสูง เป็นการหาเลี้ยงชีพที่นอกจากจะดำเนินการตามครรลองของกฎหมาย และระเบียบหรือข้อบังคับต่าง ๆ แล้ว ยังคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อศีลธรรมหรือมีการพิจารณาพิเคราะห์ให้การกระทำนั้น ๆ ไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีงามอีกด้วย และการประกอบอาชีพที่ไม่เข้าข่ายสัมมาชีพทั้ง ๒ ระดับนี้ ล้วนจัดเป็น “มิชฉาชีพ” ทั้งสิ้น

คำสำคัญ : สัมมาชีพ, ไทยแลนด์ 4.0

Abstract

“Right occupation” in accordance with the principles of nation development in the Age of Thailand 4.0, it may be classified into two levels. (1) Basic right occupation : it is to earn a living by following the rules of law and regulations or regulations, and (2) Advanced right occupation : it is a way of living that apart from carrying out the tasks of the law and the rules or regulations, also takes into account the moral responsibility or the discernment of the actions that are not contrary to good morals, too. And the occupations that do not into this category of two parts are all “wrong occupation”.

Keywords : Right Occupation, Thailand 4.0.

^๑ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

บทนำ

“สัมมาชีพชุมชน” เป็นคำที่เผยแพร่ไปเนืองกว้าง ทั้งในทางวิชาการและทางวิชาชีพ ตามแนวคิดการยึด “หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” และยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ดังความตอนหนึ่งที่ปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๕๙-๒๕๖๔) ความว่า... ยึด “หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ต่อเนื่องมาตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ เพื่อให้เกิดบูรณาการการพัฒนาในทุกมิติอย่างสมเหตุสมผล มีความพอประมาณ และมีระบบภูมิคุ้มกันและการบริหารจัดการความเสี่ยงที่ดีซึ่งเป็นเงื่อนไขจำเป็นสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยมุ่งเน้นการพัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์ สังคมไทยเป็นสังคมคุณภาพ สร้างโอกาสและมีที่ยืนให้กับทุกคนในสังคมได้ดำเนินชีวิตที่ดีมีความสุขและอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ ในขณะที่ระบบเศรษฐกิจของประเทศก็เจริญเติบโตอย่างต่อเนื่องมีคุณภาพ และมีเสถียรภาพ การกระจายความมั่งคั่งอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม เป็นการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รักษาความหลากหลายทางชีวภาพ ชุมชนวิถีชีวิตค่านิยม ประเพณีและวัฒนธรรม... ยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดีสำหรับคนไทย พัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม มีจริยธรรมและคุณธรรม พัฒนาคนทุกช่วงวัยและเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ รวมถึงการสร้างคนให้ใช้ประโยชน์และอยู่กับสิ่งแวดล้อมอย่างเกื้อกูลอนุรักษ์ฟื้นฟู ใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาจากกระแสพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิ

พล อดุลยเดช ฯ รัชกาลที่ ๙ ที่พระราชทานเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๑ ความตอนหนึ่งว่า ... “การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามถูกต้องตามหลักวิชาการ นำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันก็ต้องเสริมสร้างพื้นฐานทางจิตใจของคนในชาติ ให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์ สุจริต มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน มีความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ หลักการนี้คือ เงื่อนไขที่สำคัญที่สุด”... ดังกล่าวนี้นี้ แสดงให้เห็นว่า ทรงต้องการให้ทุกฝ่ายตระหนักถึงกระบวนการพัฒนาประเทศตามหลักวิชาการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและพื้นฐานทางจิตใจของคนไทยเป็นสำคัญ นั่นเอง

ดังนั้น จึงเป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งว่า “สัมมาชีพ บนทางสายกลาง ยุค ไทยแลนด์ 4.0” อันเป็นสัมมาชีพตามหลักการพื้นฐานการดำเนินชีวิตให้มีความสุขบนทางสายกลางที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนไทยที่ซึ่งรับการกล่อมเกลามาจากคำสอนของพระพุทธศาสนา และยังเป็นสัมมาชีพที่สอดคล้องกับหลักการการพัฒนาประเทศในยุครไทยแลนด์ ๔.๐ นั้น ควรมีลักษณะเป็นอย่างไร โดยผู้เขียนจะเริ่มต้นด้วยการนำเสนอประเด็นข้อเท็จจริงต่าง ๆ อย่างรอบด้าน ก่อนที่จะนำข้อมูลเหล่านั้นเป็นฐานในการวิเคราะห์ต่อไป

“สัมมาชีพ” ตามทฤษฎีของพระพุทธศาสนา

ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาปรากฏมีคำว่า “สัมมาอาชีวะ” โดยฐานะที่เป็นหัวข้อธรรมลำดับที่ ๕ ของอริยมรรค กล่าวคือ สัมมาอาชีวะจัดว่าเป็นมรรคองค์ที่ ๕ ในอริยมรรคมีองค์ ๘ ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติ (ปฏิบัติ) เพื่อนำไปสู่

เป้าหมายสูงสุดตามคำสอนของพระพุทธศาสนา คือ ความพ้นทุกข์ อันได้แก่ นิพพาน นั่นเอง (เดโชพล เหมนาโลย, ๒๕๕๕ : ๑)

มรรคมีองค์ ๘ หรือ อริยอัฏฐังคิกมรรค (เรียกเต็มว่า อริยอัฏฐังคิกมรรค) แปลว่า ทางมีองค์แปดประการ อันประเสริฐ” (The Noble Eightfold Path) ดังนี้

ข้อ ๑ สัมมาทิฐิ เห็นชอบ (Right View)

ข้อ ๒ สัมมาสังกัปปะ ดำริชอบ (Right Thought)

ข้อ ๓ สัมมาวาจา เจรจาชอบ (Right Speech)

ข้อ ๔ สัมมากัมมันตะ กระทำชอบ (Right Action)

ข้อ ๕ สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ (Right Livelihood)

ข้อ ๖ สัมมาวายามะ พยายามชอบ (Right Effort)

ข้อ ๗ สัมมาสติ ระลึกรู้ชอบ (Right Mindfulness)

ข้อ ๘ สัมมาสมาธิ ตั้งจิตมั่นชอบ (Right Concentration)

องค์ ๘ ของมรรค จัดเข้าในธรรมชั้นดี โดย ๓ ข้อต้น คือ ข้อ ๓-๔-๕ เป็น “ศีล” ข้อ ๖-๗-๘ เป็น “สมาธิ” ข้อ ๑-๒ เป็น “ปัญญา”

มรรคมีองค์ ๘ นี้เป็นอริยสัจข้อ ๔ (ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค) ได้ชื่อว่า มัชฌิมาปฏิปทา แปลว่า “ทางสายกลาง” เพราะเป็นข้อปฏิบัติอันพอดีที่จะนำไปสู่จุดหมายแห่งความหลุดพ้นเป็นอิสระ ดับทุกข์ ปลอดปัญหา ไม่ติดข้องในที่สุดทั้งสอง คือ กามสุขัลลิกานุโยค (การหมกมุ่นอยู่ด้วยกามสุข) และอัตตakilมณานุโยค (การประกอบความลำบากเดือดร้อนแก่ตนเอง, การบีบคั้นทรมานตนให้เดือดร้อน) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), ๒๕๕๓ ก : ๒๑๕)

คำว่า “สัมมาอาชีวะ” มากจากคำว่า “สัมมา” + “อาชีวะ” โดยที่ คำว่า “สัมมา” หมายถึง โดยชอบ, ดี, ถูกต้อง, ถูกถ้วน, สมบูรณ์, จริง, แท้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), ๒๕๕๓ ข : ๔๓๕) และคำว่า “อาชีวะ” หมายถึง อาชีพ, การเลี้ยงชีพ, ความเพียรพยายามในการแสวงหาปัจจัยยังชีพ, การทำมาหากิน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), ๒๕๕๓ ข : ๓๕๙) เมื่อรวมกันเข้าเป็นคำว่า “สัมมาอาชีวะ” หมายถึง การเลี้ยงชีพในทางที่ ชอบ (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖ : ๑,๑๗๐) ได้แก่ เว้นมิฉฉาอาชีวะ ประกอบสัมมาอาชีวะ กล่าวคือ การหาเลี้ยงชีพด้วยความสุจริต เว้นจากทุจริตทั้งทางกาย วาจา และใจ ดังนี้

๑. การเลี้ยงชีพชอบทางกาย จัดเป็นกายกรรมฝ่ายกุศลและเป็นการประกอบสัมมาอาชีวะ โดยยึดหลักการ ดังนี้

๑.๑ เว้นจากการลักขโมย ทุจริตคดโกง

๑.๒ เว้นจากอบายมุข

๑.๓ เว้นจากมิจฉาวิณิชชา คือ การค้าขายไม่ชอบธรรม, การค้าขายที่ผิดศีลธรรม หรือ อภินิยวิณิชชา หมายถึง การค้าขายที่อุบาทว์ไม่ควรทำ ๕ อย่าง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), ๒๕๕๓ ข : ๓๑๙) ประกอบด้วย

๑) สัตตวิณิชชา หมายถึง การขายอาวุธ อันเป็นอุปกรณ์ซึ่งมีไว้ประทุษร้าย เชื่อว่าเป็นสิ่งที่ได้ชื่อว่าเป็นอาวุธทุกชนิด เช่น อาวุธปืน อาวุธเคมี ระเบิด นิวเคลียร์ ฯลฯ อาวุธเหล่านี้หากมีเจตนาเพื่อทำร้ายกัน ก่อให้เกิดการทำลายล้างกันและกัน เป็นการทำความตายสันติภาพ

๒) สัตตวิณิชชา หมายถึง การค้าขายมนุษย์ อันหมายถึง การจำจวนแลกเปลี่ยนด้วยเงินทองเพื่อสำเร็จความพอใจเนื่องด้วยชีวิตมนุษย์ เช่น การซื้อประเวณี ตลอดถึงการค้าขายเด็ก การค้าทาส ตลอดจนการใช้แรงงานเด็กและสตรีอย่างทารุณเพื่อผลกำไร

๓) มังสวณิชา หมายถึง คำขายสัตว์เป็นที่ยังมีชีวิต สำหรับฆ่าเพื่อเป็นอาหารส่งเสริมทารุณกรรมและเป็นการส่งเสริมให้ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต

๔) มัชชวณิชา หมายถึง การค้าขายสุราและของมีเมา โดยครอบคลุมถึงการค้าขายสารเสพติดทุก ๆ ชนิด

๕) วิสวณิชา หมายถึง การค้าขายยาพิษ ซึ่งเป็นอันตรายต่อผู้ใช้ รวมทั้งสารเคมีที่อันตรายต่อชีวิตคนและสัตว์

หลักการเลี้ยงชีวิตชอบทางกาย ต้องงดเว้นจากการประกอบอาชีพที่ส่งเสริมหรือสนับสนุนให้กระทำความผิดศีลธรรม ครอบคลุมไปถึงการเว้นจากการเลี้ยงชีวิตด้วยการลักขโมย การทุจริต การคดโกง ทั้งจากโดยอาชีพและสามัญสำนึก แม้ว่าจะมีโอกาสให้กระทำได้หรือไม่ก็ตาม เพราะเป็นการเบียดเบียนผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อน และทำให้สังคมเกิดความไม่สงบสุข คนในสังคมอยู่อย่างรู้สึกไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การเลี้ยงชีพด้วยการลักขโมยหรือทุจริตคดโกงจึงเป็นการดำเนินชีวิตอยู่บนความทุกข์ความเดือดร้อนของผู้อื่น และของสังคม เป็นการทำลายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของตนเองหมดสิ้น (พระธำมณี เหมธัมโม, ๒๕๕๐ : ๙-๑๐)

๒. การเลี้ยงชีพชอบทางวาจา จัดเป็นกุศลกรรมและเป็นการดำเนินชีวิตที่เป็นสัมมาอาชีวะ โดยยึดหลักการ ดังนี้

๒.๑ การไม่โกหกหลอกลวงเลี้ยงชีพ โดยดำเนินชีวิตอย่างมีสัจจะ รักษาความสัตย์

๒.๒ การไม่พูดส่อเสียดเลี้ยงชีพ คือการเว้นจากการใช้คำพูดยุยงให้คนอื่นแตกแยกกันหรือเข้าใจผิดกัน เพื่อผลประโยชน์ของตนเอง

๒.๓ การไม่พูดคำหยาบเลี้ยงชีพ

๒.๔ การไม่พูดเพ้อเจ้อเลี้ยงชีพ คือ ให้เว้นจากการดำเนินชีวิตด้วยวาจาที่ไร้สาระ

ไร้แก่นสาร ไม่เป็นธรรมและไม่ประกอบด้วยประโยชน์ เนื่องจากคำพูดที่เพ้อเจ้อนั้นทำให้ผู้ฟังหลงผิด เข้าใจผิดได้

๒.๕ การไม่ประจบเลี้ยเลี้ยงชีพ คือ เว้นจากการใช้วาจาประจบสอพ้อผู้อื่นเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง

๒.๖ การไม่บังคับขู่เข็ญเลี้ยงชีพ วาจาที่นุ่มนวลไม่เกินไปเพื่อการข่มขู่หรือบังคับขู่เข็ญเพื่อแสวงหาผลประโยชน์จากบุคคลอื่นด้วยความไม่ชอบธรรม (พระธำมณี เหมธัมโม, ๒๕๕๐ : ๑๐)

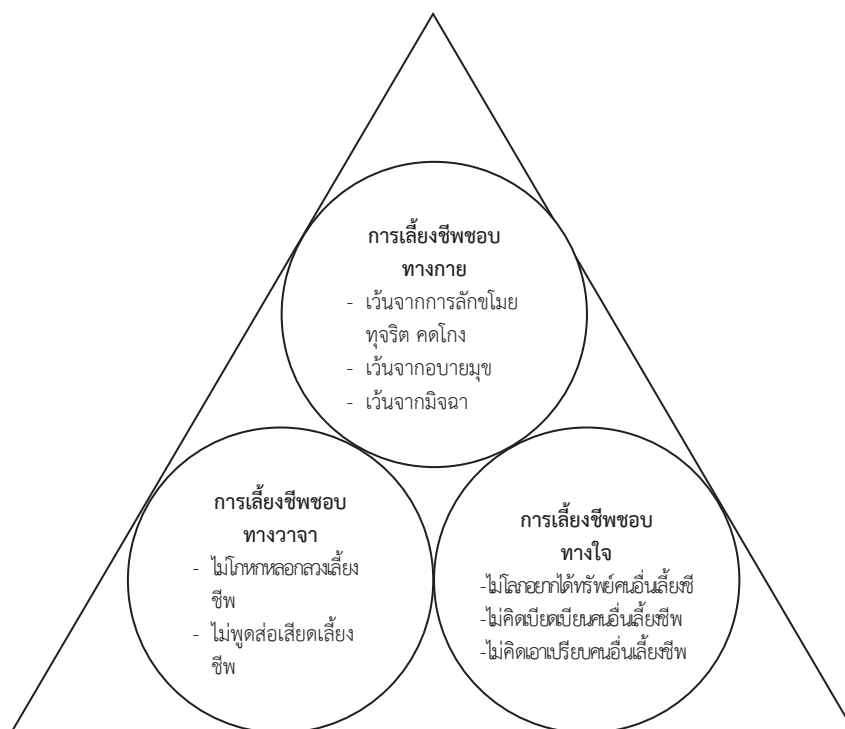
๓. การเลี้ยงชีพชอบทางใจ จัดเป็นมโนกรรมฝ่ายกุศลซึ่งเป็นแนวทางที่นำไปสู่ความสุขสงบภายใน เป็นการดำเนินชีวิตตามหลักสัมมาอาชีวะ โดยยึดหลักการ ดังนี้

๓.๑ การไม่โลภอยากได้ทรัพย์สินคนอื่นเลี้ยงชีพ มีสภาพจิตที่สามารถควบคุมความโลภไว้ได้ คือ ไม่โลภอยากได้ของคนอื่นในทางที่ไม่ชอบไม่ควร คิดเลี้ยงชีพวางแผนดำเนินชีวิตในแนวทางที่ถูกต้องชอบด้วยกฎหมาย ศีลธรรม

๓.๒ การไม่คิดเบียดเบียนคนอื่นเลี้ยงชีพ เป็นการควบคุมสภาพจิตใจต่อความพยายาบท ปองร้ายผู้อื่นเพื่อหวังเอาแต่ประโยชน์ส่วนตน ให้มีจิตเมตตา คิดเอื้อเฟื้อประโยชน์แก่ผู้อื่น อันจะนำไปสู่การแสวงหาประโยชน์ที่ถูกต้องเหมาะสม และไม่ส่งผลกระทบต่อผู้อื่นให้เกิดความเดือดร้อนเสียหาย

๓.๓ การไม่คิดเอาเปรียบคนอื่นเลี้ยงชีพ คือ เว้นจากการคิดหาโอกาสเพื่อตักตวงเอาผลประโยชน์จากบุคคลอื่นเพื่อเลี้ยงชีพตนเอง

การเลี้ยงชีพชอบทางใจจัดเป็นมโนกรรมฝ่ายกุศลที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นต้นตอให้การดำเนินชีวิตภายนอกเป็นไปในแนวทางที่ถูกต้องชอบธรรม เพราะการกระทำภายนอกต่าง ๆ สืบเนื่องมาจากภายในจิตใจ (พระธำมณี เหมธัมโม, ๒๕๕๐ : ๑๑)

ภาพหลักการของสัมมาอาชีวะ

(พระธานี เขมธมโม, ๒๕๕๐ : ๑๒)

สรุปได้ว่า ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ปรากฏมีคำว่า “สัมมาอาชีวะ” เป็นมรรคองค์ที่ ๕ ในอริยมรรค ซึ่งแปลว่า การเลี้ยงชีพชอบ (Right Livelihood) หรือการเลี้ยงชีพในทางที่ ชอบ คือ เว้นมิจฉาอาชีวะ ประกอบสัมมาอาชีวะ ได้แก่ การหาเลี้ยงชีพด้วยความสุจริต เว้นจาก ทุจริตทั้งทางกาย วาจา และใจ ดังนี้ (๑) การ เลี้ยงชีพชอบทางกาย ได้แก่ เว้นจากการลัก ขโมย ทุจริต คดโกง, เว้นจากอบายมุข, เว้นจาก มิจฉาอาชีวะ (๒) การเลี้ยงชีพชอบทางวาจา ได้แก่ ไม่โกหกหลอกลวงเลี้ยงชีพ, ไม่พูดส่อเสียด เลี้ยงชีพ, ไม่พูดคำหยาบเลี้ยงชีพ, ไม่พูดเพ้อ เจ้อเลี้ยงชีพ (๓) การเลี้ยงชีพชอบทางใจ ได้แก่ ไม่โลภอยากได้ทรัพย์สินคนอื่นเลี้ยงชีพ, ไม่คิด เบียดเบียนคนอื่นเลี้ยงชีพ, ไม่คิดเอาเปรียบคน อื่นเลี้ยงชีพ โดยนัยนี้ การเลี้ยงชีพชอบทางใจ จัดเป็นมโนกรรมฝ่ายกุศลที่สำคัญที่สุด เพราะ

เป็นต้นตอให้การดำเนินชีวิตภายนอกเป็นไปใน แนวทางที่ถูกต้องชอบธรรม ด้วยเหตุที่การ กระทำภายนอกต่าง ๆ สืบเนื่องมาจากการได้รับ อิทธิพลจากภาวะทางจิตใจ ฉะนั้น การเลี้ยงชีพดี ชอบทางกายและวาจาที่ไม่เป็นการเบียดเบียน ผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อน และไม่ทำให้สังคม เกิดความวุ่นวาย จึงเป็นผลลัพธ์ทางการกระทำที่ มีการเลี้ยงชีพชอบทางใจเป็นเหตุ นั่นเอง

“สัมมาชีพชุมชน”

แนวคิดใหม่ในการพัฒนาประเทศโดยการ สร้างสัมมาชีพ ได้มีการนิยามความหมายของ “สัมมาชีพ” ว่าหมายถึง อาชีพที่ไม่เบียดเบียน ตัวเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เบียดเบียน สิ่งแวดล้อม และมีรายจ่ายน้อยกว่ารายได้ (ประเวศ วะสี, ๒๕๕๒ : ๑๐) ชุมชนที่มีการ ประกอบอาชีพโดยชอบ ซึ่งมี รายได้มากกว่า

รายจ่าย โดยลดการเบียดเบียนตนเอง ผู้อื่น และสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ต้องสอดคล้องกับ วิถีของชุมชน เพื่อความมุ่งหมายในการสร้างระบบ เศรษฐกิจชุมชน ดังกล่าวนี้นี้เรียกว่า “สัมมาชีพชุมชน” (สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน, ๒๕๕๙ : ๘)

ภาครัฐกำหนดกระบวนการสร้างสัมมาชีพชุมชนที่มุ่งพัฒนาครัวเรือนเป้าหมายภายในหมู่บ้านให้ได้รับการพัฒนาอาชีพและมีรายได้เฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ ๓ โดยในการทำให้เป็นสัมมาชีพชุมชนได้นั้น จะต้องผ่านกระบวนการ ดังนี้

๑. พัฒนาผู้นำสัมมาชีพเป็นวิทยากรสัมมาชีพชุมชน (รุ่นละ ๔ วัน)
๒. ประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพระดับจังหวัด (จังหวัดละ ๑ วัน)
๓. เตรียมความพร้อมทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน (หมู่บ้านละ ๓ วัน)

๔. ส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน (หมู่บ้านละ ๕ วัน)

๕. สนับสนุนการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ (กลุ่มละ ๑ วัน)

ถือเป็นภารกิจเร่งด่วนในการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน โดยเฉพาะมิติด้านเศรษฐกิจ เพื่อให้ชุมชนสามารถเป็นฐานในการสร้างอาชีพและรายได้เลี้ยงดูประชาชนในชุมชนบนแนวทางสัมมาชีพ ซึ่งเป็นการดำเนินการที่สอดคล้องกับแนวคิดในร่างรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙๕ (๑) เพื่อช่วยเสริมสร้างให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง ลดการย้ายถิ่นฐานมาประกอบอาชีพในเมืองหลวงจนสูญเสียกับสภาวะการฉ่ำสลายของชุมชนและระบบเศรษฐกิจของชุมชน (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภาปฏิรูปแห่งชาติ), ๒๕๕๘ : ๑๔)

ภาพกระบวนการสร้างสัมมาชีพชุมชน
(กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย : เว็บไซต์)

กระบวนการทั้ง ๕ ของการสร้างสมาชิกชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกรมการพัฒนาชุมชน อาจจำแนกโดยละเอียดได้ ๖ ลำดับขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การพัฒนาผู้นำสมาชิก โดยคัดเลือกปราชญ์จากเวทีประชาคมหมู่บ้าน ละ ๑ คน เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรวิทยากรผู้นำสมาชิก เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องสมาชิกชุมชน, เพื่อให้มีทักษะการถ่ายทอดความรู้ และเพื่อให้มีเทคนิคการเป็นวิทยากรสมาชิกชุมชน

ขั้นตอนที่ ๒ การประชุมเชิงปฏิบัติการ วิทยากรสมาชิกชุมชนระดับจังหวัด โดยมีปราชญ์ชุมชนผู้ผ่านการอบรมวิทยากรสมาชิกชุมชนเข้าประชุม พร้อมกับทีมสนับสนุนระดับจังหวัดเข้าร่วมประชุมเพื่อเชื่อมโยงการทำงานร่วมกับทีมวิทยากรสมาชิกชุมชน โดยให้สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดดำเนินการจัดประชุมปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยากรสมาชิกและฝึกอาชีพให้กับครัวเรือนเป้าหมาย พร้อมกับจัดตั้งกลุ่มวิทยากรสมาชิกชุมชนตามประเภทอาชีพ ทั้งนี้ เพื่อให้วิทยากรสมาชิกชุมชนมีความชัดเจนในการสร้างสมาชิกชุมชน, เพื่อสามารถวิเคราะห์ความต้องการอาชีพของครัวเรือนเป้าหมายในหมู่บ้านได้, เพื่อมีข้อมูลวิทยากรสมาชิกชุมชนตามกลุ่มประเภทอาชีพ, เพื่อให้มีแผนปฏิบัติการเตรียมความพร้อมทีมวิทยากรสมาชิกชุมชนและการสร้างสมาชิกชุมชนในระดับหมู่บ้าน และเพื่อให้เกิดเครือข่ายวิทยากรสมาชิกชุมชน

ขั้นตอนที่ ๓ การเตรียมความพร้อมทีมวิทยากรสมาชิกชุมชนระดับหมู่บ้าน โดยที่มีทีมวิทยากรซึ่งประกอบด้วย ครูใหญ่ ๑ คน และครูน้อย ๔ คน ซึ่งครูใหญ่หมายถึงปราชญ์ชุมชนที่ผ่านการอบรมและผ่านการประชุมเชิงปฏิบัติการการทำหน้าที่เป็นวิทยากรสมาชิก

ชุมชนของหมู่บ้าน และครูน้อยหมายถึงปราชญ์ชุมชนในหมู่บ้านที่ได้รับคัดเลือกเพิ่มอีก ๔ คน ทั้งนี้ ให้สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเป็นผู้ให้การสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์และประสานสนับสนุนให้มีการจัดเวทีประชุมเตรียมความพร้อมของทีมสมาชิกชุมชน เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสมาชิกชุมชน, เพื่อถ่ายทอดเทคนิคการเป็นวิทยากรสมาชิกชุมชน, เพื่อแบ่งครัวเรือนรับผิดชอบในสัดส่วน ๑ คน ต่อ ๔ ครัวเรือน, เพื่อทบทวนและจัดทำแผนการฝึกอบรมอาชีพ การส่งเสริมสนับสนุน กำกับและติดตามครัวเรือนสมาชิก, เพื่อวิเคราะห์ความต้องการฝึกอาชีพ และเพื่อจัดเตรียมพื้นที่ฝึกอบรม ศึกษาดูงาน และวัสดุอุปกรณ์ในการฝึกอาชีพ

ขั้นตอนที่ ๔ การเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมาย โดยที่ทีมวิทยากรประสานความร่วมมือกับสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอในการจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์สนับสนุนการฝึกอาชีพของครัวเรือน เป้าหมาย ๒๐ ครัวเรือนตามสัดส่วน วิทยากร ๑ คน ต่อ ๔ ครัวเรือน ทั้งนี้ เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องสมาชิกชุมชนแก่ครัวเรือน, เพื่อบันทึกข้อมูลในแบบฟอร์มการติดตามครัวเรือน, เพื่อสอบถามครัวเรือนเกี่ยวกับความสนใจในการฝึกอาชีพ หรือความต้องการเปลี่ยนแปลงอาชีพ และเพื่อทำข้อตกลงร่วมกันในการฝึกอาชีพและแจ้งวันฝึกอบรม

ขั้นตอนที่ ๕ การสร้างสมาชิกชุมชนในระดับหมู่บ้าน โดยที่มีทีมวิทยากรสมาชิกชุมชนเป็นครูฝึกอาชีพ ผู้ถ่ายทอด ผู้ดูแลติดตามการสร้างสมาชิกแก่ตัวแทนครัวเรือนจำนวน ๒๐ คน ให้ได้เรียนรู้และฝึกอาชีพ โดยมีสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเป็นผู้ให้การสนับสนุน ทั้งนี้ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้ครัวเรือนสมาชิกเกี่ยวกับอาชีพที่ต้องการ

เรียนรู้, เพื่อถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับอาชีพแก่ผู้แทนครัวเรือน, เพื่อจัดให้ผู้แทนครัวเรือนได้ศึกษาดูงาน ณ หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน หรือบ้านปราชญ์ชุมชน และเพื่อให้ผู้แทนครัวเรือนได้ปฏิบัติจริงที่บ้านของตน

ขั้นตอนที่ ๖ การจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ โดยเป็นกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นใหม่จากการรวมตัวของผู้แทนครัวเรือนเป้าหมายตั้งแต่ ๕ ครัวเรือนขึ้นไป ที่ผ่านการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนและมีการประกอบอาชีพเดียวกัน เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการประกอบอาชีพให้เกิดรายได้ โดยมีทีมสนับสนุน สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ และภาคครัวเรือนร่วมกันหาแนวทางการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ (กลุ่มงานส่งเสริมสัมมาชีพชุมชน สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน, ๒๕๖๐ : ๑-๗)

ในการทำมาหาเลี้ยงชีพเป็นพฤติกรรมหลักในการดำเนินชีวิตของมนุษย์นั้น ถ้ามีผู้หาเลี้ยงชีพโดยวิธีทุจริต เป็นมิฉฉาชีพ นอกจากชีวิตของคนนั่นเองจะชั่วร้ายเสื่อมเสียแล้ว ก็จะก่อความเดือดร้อนแก่สังคมอย่างมาก จึงต้องย้ำเน้นกันอย่างยิ่งในเรื่องการพัฒนาสัมมาชีพ และส่งเสริมให้ประชาชนฝึกฝนตนให้สามารถประกอบสัมมาชีพ คือ หาเลี้ยงชีวิตโดยทางสุจริต ไม่ผิดกฎหมาย (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). ๒๕๔๒ : ๕๕)

“สัมมาชีพชุมชน” จึงเป็นทั้งเศรษฐกิจจิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม และศีลธรรมพร้อมกันไปอย่างบูรณาการ สอดคล้องกับที่ พระไตรปิฎก ภูทนต์สูตร ระบุถึง “คราวที่พระพุทธเจ้าตรัสเล่าถึง ครั้งหนึ่ง มีพระเจ้าแผ่นดินชื่อพระมหาวิจิตรราช มีใจเกิดขึ้นในบ้านเมือง พระองค์จะส่งกองทัพไปปราบ บุโรหิตกราบทูลว่าเมื่อกองทัพไปปราบแล้วกลับมา พวกโจรก็จะกลับมาใหม่ สิ่งที่เราควรทำคือ ใครมีอาชีพเกษตรกรรม ใครักข

กรรม ใครมีอาชีพพานิชยกรรม ใครมีอาชีพรับราชการ พระองค์พึงบำรุงเขาให้ทำได้ดี (สมัยนั้นมีอาชีพอยู่ ๓ อาชีพ คือ เกษตรกรรม พานิชยกรรม และรับราชการ) เมื่อบำรุงทั้ง ๓ อาชีพแล้ว บุโรหิตกราบทูลถึงผลที่จะเกิดขึ้นคือ บ้านเมืองของพระองค์จะร่มเย็นเป็นสุข โภคทรัพย์จะเกิดขึ้นในท้องพระคลัง (เศรษฐกิจดี) ราษฎรจะไม่ต้องปิดประตูเรือนอยู่ (ไม่มีการลักขโมย) จะยังบุตรให้พ่อนอนอยู่นอก (ครอบครัวอบอุ่น)”

ดังกล่าวข้างต้นนี้ เป็นการบรรยายถึงความร่มเย็นเป็นสุขอย่างเห็นภาพ การสอนเรื่องอบายมุขอย่างเดี๋ยวยากที่จะเกิดศีลธรรม สัมมาชีพเป็นศีลธรรม การมีสัมมาชีพถ้วนหน้าหรือเต็มพื้นที่ทำให้ไม่เบียดเบียนกัน จึงเป็นปัจจัยให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุข (ประเวศ วะสี, ๒๕๕๒ : ๑๐-๑๒)

สรุปได้ว่า “สัมมาชีพชุมชน” เป็นแนวคิดใหม่ในการพัฒนาประเทศในมิติด้านเศรษฐกิจ โดยการสร้างอาชีพที่ไม่เบียดเบียนตัวเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม ให้มีรายจ่ายน้อยกว่ารายได้ ทั้งนี้ต้องสอดคล้องกับวิถีของชุมชนเพื่อความมุ่งหมายในการสร้างระบบเศรษฐกิจชุมชนที่ยั่งยืน โดยนัยนี้ ภาครัฐกำหนดกลไกในการสร้างสัมมาชีพชุมชนผ่านกระบวนการต่าง ๆ ตามลำดับ คือ (๑) การพัฒนาผู้นำสัมมาชีพเป็นวิทยากรสัมมาชีพชุมชน (๒) การประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพระดับจังหวัด (๓) การเตรียมความพร้อมทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน (๔) การส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน และ (๕) การสนับสนุนการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ โดยกระบวนการทั้ง ๕ นี้อาศัยความร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ ปราชญ์ชุมชน

ครัวเรือน-เป้าหมาย และผู้แทนครัวเรือน ซึ่งความร่วมมือในการดำเนินงานตามกระบวนการดังกล่าวนี้ เป็นการสนองตอบแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ มุ่งเน้นการนำความคิดสร้างสรรค์และการพัฒนานวัตกรรมเพื่อทำให้เกิดสิ่งใหม่ที่มีมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ ทั้งในเรื่องกระบวนการผลิตและรูปแบบผลิตภัณฑ์และบริการใหม่ ๆ ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาบนฐานภูมิปัญญาที่เกิดจากการใช้ความรู้และทักษะ การใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การวิจัย และการพัฒนาที่มีความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและสอดคล้องกับกรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน สร้างฐานรายได้ใหม่ที่ครอบคลุมทั่วถึงมากขึ้น ควบคู่ไปกับการต่อยอดฐานรายได้เดิม ให้สังคมไทยมีคุณภาพและมีความเป็นธรรมโดยมีที่ยืนสำหรับทุกคนในสังคมและไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง และเป็นการพัฒนาที่เกิดจากการผนึกกำลังในการผลักดันขับเคลื่อนร่วมกันของทุกภาคส่วน (Thailand ๔.๐) นั่นเอง

“สัมมาชีพ” บนทางสายกลาง ยุค ไทยแลนด์ ๔.๐

กระแสพระราชดำรัส พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ รัชกาลที่ ๙ ที่พระราชทานเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๗๘ พรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๑ ความว่า

“การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำ แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ นำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันก็ต้องเสริมสร้างพื้นฐานทางจิตใจของคนในชาติ ให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์ สุจริต มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน มีความเพียร มีสติปัญญา และรอบคอบ หลักการนี้คือเงื่อนไขที่สำคัญ

ที่สุด” (สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๖ : ๒๓๓)

อาชีพการงานที่สุจริตเป็นการหาเลี้ยงชีพที่บริสุทธิ์ ซึ่งมีลักษณะที่สำคัญ ๆ คือ

... เป็นอาชีพการงานที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ก่อเวรภัย หรือสร้างความเดือดร้อนเสียหายแก่สังคม

... เป็นอาชีพการงานที่ช่วยแก้ไขปัญหามหาหรือสร้างสรรค์ชีวิตและสังคมทางใดทางหนึ่ง

... เป็นอาชีพการงานที่ช่วยให้ผู้ทำได้พัฒนาชีวิตของตนให้องอาจยิ่งขึ้น ทั้งด้านพฤติกรรมด้านจิตใจ และด้านปัญญา

... เป็นอาชีพการงานที่ไม่ทำลายคุณค่าของชีวิต และไม่เสื่อมเสีย คุณภาพชีวิต แต่ทำให้ชีวิตของตนมีคุณค่าน่าภาคภูมิใจ

... เป็นอาชีพการงานที่ทำให้ได้ปัจจัยเลี้ยงชีพมาด้วยเรี่ยวแรงกำลังกายกำลังสติปัญญา ความเพียรพยายาม ความสามารถและมีมือของตน และทำให้ได้ฝึกฝนพัฒนาความเชี่ยวชาญจัดเจน หรือฝึกปรือฝีมือในทางสร้างสรรค์ยิ่งขึ้นไป (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). ๒๕๔๒ : ๕๕)

อย่างไรก็ตาม มีคำถามว่า อะไรคือมิจฉาชีพ อะไรคือสัมมาชีพ เป็นเรื่องยากที่จะวินิจฉัยชี้ขาด และเป็นเรื่องที่นักปราชญ์ทั้งทางโลกและทางธรรมถกเถียงกันมาก แต่ก็ไมอาจวินิจฉัยเด็ดขาดลงไปได้ (วศิน อินทสระ, ๒๕๔๔ : ๓๐)

การประกอบอาชีพของผู้คนในสังคม ซึ่งเดิมที สามารถแยกแยะได้ว่า ดี-ชั่ว ถูก-ผิด เหมือนกับการแยกสีดากับสีขาวออกจากกัน กลายเป็นสิ่งที่ไมอาจทำได้โดยง่ายอีกต่อไป เนื่องจากอาชีพในยุคปัจจุบัน หลากต่อหลาย อาชีพอาจกล่าวได้ว่าเป็นเหมือนกับสีเทาที่จำเป็นต้องอาศัยการพิจารณาในรายละเอียดต่าง ๆ ให้ดีว่าเป็นหรือไม่เป็นสัมมาอาชีพจะกล่าวอีกอย่างก็คือการวินิจฉัยว่าอาชีพใดเป็น

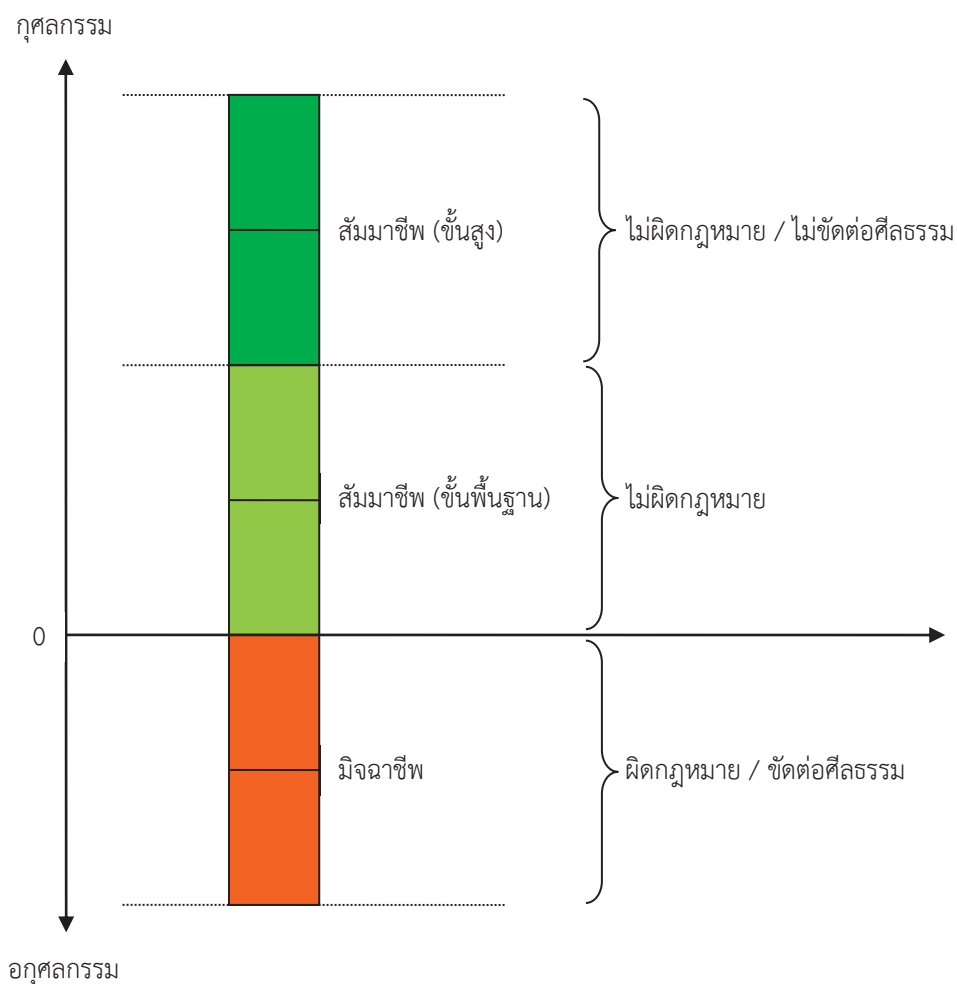

มีจณาชีวะหรือสัมมาชีวะย่อมจะทำได้ยากยิ่งขึ้น ดังที่ นักวิชาการชาวต่างประเทศได้ตั้งคำถามไว้ว่า “หากบริษัท (corporation) ต่างๆ ใช้การโฆษณาเพื่อกระตุ้นกิเลสตัณหาซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการบรรลุธรรมแล้ว ถ้าเช่นนั้นชาวพุทธควรทำงานในบริษัทเหล่านั้นหรือไม่” (Christopher W. Gowans, ๒๐๐๓ : ๑๗๘)

การส่งเสริมสัมมาชีพตามแนวพระพุทธศาสนาจึงมุ่งหมายที่การพัฒนาในด้าน

พฤติกรรมทางด้านกายและวาจา (ศีล) ซึ่งช่วยเสริมสร้างในการพัฒนาคุณภาพจิต (สมาธิ) และความเห็นที่ถูกต้องชอบธรรม (ปัญญา) ทำให้เกิดการพัฒนาครบกระบวนการพัฒนามนุษย์ตามหลัก “ไตรสิกขา”

จากการวิเคราะห์ประเด็นข้อเท็จจริงต่างๆ อย่างรอบด้าน ผู้เขียนจึงใคร่ขอเสนอแนวคิดของ “สัมมาชีพ บนทางสายกลาง ยุคไทยแลนด์ ๔.๐” ดังนี้

ภาพสัมมาชีพบนทางสายกลางยุคไทยแลนด์ ๔.๐
(ผลการวิเคราะห์โดยผู้เขียน)

“สัมมาชีพ บนทางสายกลาง ยุค ไทยแลนด์ ๔.๐” เป็นสัมมาชีพตามหลักการพื้นฐานการดำเนินชีวิตให้มีความสุขบนทางสายกลางที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนไทยที่ซึ่งได้รับการกล่อมเกลาจากคำสอนของพระพุทธศาสนา และเป็นสัมมาชีพที่สอดคล้องกับหลักการการพัฒนาประเทศในยุคไทยแลนด์ ๔.๐ นั้น มีรายละเอียด ดังนี้

- มิจฉาชีพ คือ การแสวงหาเลี้ยงชีวิตที่ผิดต่อกฎหมายของบ้านเมืองและหลักศีลธรรมอันดีงาม (หลักศีลธรรมครอบคลุมทุกตัวบทกฎหมาย แม้ในเบื้องต้นคือขั้นศีล เช่น ศีล ๕ เป็นต้น)

- สัมมาชีพระดับพื้นฐาน คือ การแสวงหาเลี้ยงชีวิตที่ไม่ผิดกฎหมายของบ้านเมือง แต่ยังไม่ได้นำถึงความถูกต้องตามหลักศีลธรรมจรรยา

- สัมมาชีพระดับสูง คือ การแสวงหาเลี้ยงชีวิตที่ไม่ผิดกฎหมายของบ้านเมือง และถูกต้องตามหลักศีลธรรมอันดีงาม

โดยนัยนี้ สัมมาชีพระดับพื้นฐาน เป็นการดำเนินการตามครรลองของกฎหมาย และระเบียบหรือข้อบังคับต่าง ๆ แต่สัมมาชีพระดับสูง นอกจากจะดำเนินการตามครรลองของกฎหมาย และระเบียบหรือข้อบังคับต่าง ๆ แล้ว ยังคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อทางศีลธรรม หรือมีการพิจารณาพิจารณาให้การกระทำนั้น ๆ ไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีงาม ซึ่งเป็นระดับที่สูงขึ้นไปอีกขั้นหนึ่งด้วย กล่าวได้ว่า สัมมาชีพระดับพื้นฐาน เป็นสัมมาอาชีพในระดับโลกียะ ส่วนสัมมาชีพระดับสูง คือ สัมมาอาชีพในระดับโลกุตระ นั่นเอง โดยอาจพิจารณาจากกรณีวิเคราะห์ ดังนี้

กรณีที่ ๑ : นาย ก. เป็นบุคคลที่หาเลี้ยงชีวิตด้วยการปล้น ชี ฉก ชิง รังไร ซึ่งเป็นการหาเลี้ยงชีพที่ผิดต่อกฎหมายอันมีบทลงโทษต่อ

ผู้กระทำ ทั้งยังขัดต่อหลักศีลธรรมอันดีงาม ดังนั้น นาย ก. จึงเป็นผู้ประกอบ “มิจฉาชีพ”

กรณีที่ ๒ : นาย ข. เป็นบุคคลที่มีอาชีพรับราชการ แต่ทุจริตในหน้าที่โดยยกยอกทรัพย์สินของทางราชการมาเป็นของตน ดังนั้นจึงเป็นการหาเลี้ยงชีพที่ผิดต่อกฎหมายอันมีบทลงโทษต่อผู้กระทำ ทั้งยังขัดต่อหลักศีลธรรมอันดีงาม ดังนั้น นาย ข. จึงเป็นผู้ประกอบ “มิจฉาชีพ”

กรณีที่ ๓ : นาย ค. เป็นบุคคลที่มีอาชีพค้าขายสุรา โดยไม่เสียภาษีให้รัฐ ซึ่งถือเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายอันมีบทลงโทษต่อผู้กระทำ ทั้งยังขัดต่อหลักศีลธรรมอันดีงาม ดังนั้น นาย ค. จึงเป็นผู้ประกอบ “มิจฉาชีพ”

กรณีที่ ๔ : นาย ง. เป็นบุคคลที่มีอาชีพค้าขายสุรา และเสียภาษีอากรให้รัฐบาล จึงถือว่าเป็นการหาเลี้ยงชีพที่ถูกกฎหมาย แต่ถ้าถ้าพิจารณาในแง่ศีลธรรม ถือว่า การขายสุราถือเป็นมิจฉา-วินิชา และผิดศีลข้อที่ ๕ เป็นต้น ดังนั้น นาย ก. จึงเป็นผู้ประกอบ “สัมมาชีพระดับพื้นฐาน”

กรณีที่ ๕ : นาย จ. เป็นบุคคลที่มีอาชีพค้าขายอุปกรณ์ด้านความปลอดภัยของชีวิต เช่น เสื้อชูชีพ กระสอบทราย เรือท้องแบน ฯลฯ และในช่วงเกิดอุทกภัยหรือน้ำท่วมส่งผลให้สินค้าที่มีส่วนช่วยในด้านความปลอดภัยของชีวิตและรักษาทรัพย์สินมีความต้องการสูงมาก แต่นาย จ. เป็นผู้มีความประพฤติดีเพื่อนมนุษย์ ไม่เอารัดเอาเปรียบต่อผู้อื่นในยามทุกข์ยากเดือดร้อน จึงได้ขายสินค้าต่าง ๆ ในราคามาตรฐานตามที่ภาครัฐกำหนดไว้ โดยไม่ฉวยโอกาสขึ้นราคา หรือโก่งราคาขึ้นไปตามความต้องการของผู้บริโภค ดังนั้น นาย จ. จึงเป็นผู้ประกอบ “สัมมาชีพระดับสูง” นั่นเอง

สรุปได้ว่า “สัมมาชีพบนทางสายกลางยุคไทยแลนด์ ๔.๐” อาจจำแนกเป็น ๒ ระดับ คือ

“สัมมาชีพระดับพื้นฐาน” เป็นดำเนินการตามครรลองของกฎหมายและระเบียบหรือข้อบังคับต่าง ๆ และ “สัมมาชีพระดับสูง” ซึ่งนอกจากจะดำเนินการตามครรลองของกฎหมายและระเบียบหรือข้อบังคับต่าง ๆ แล้ว ยังคำนึงถึงความรับผิดชอบทางศีลธรรมหรือมีการพิจารณาพิเคราะห์ให้การกระทำนั้น ๆ ไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีงามอีกด้วย ส่วนการประกอบอาชีพที่ไม่เข้าข่ายสัมมาชีพทั้ง ๒ ชั้น ล้วนจัดเป็น “มิถาชีพ” ทั้งสิ้น

บทสรุป

ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาปรากฏมีคำว่า “สัมมาอาชีวะ” เป็นมรรคองค์ที่ ๕ ในอริยมรรค ซึ่งแปลว่า การเลี้ยงชีพชอบ (Right Livelihood) หรือการเลี้ยงชีพในทางที่ชอบ คือ เว้นมิจฉาอาชีวะ ประกอบสัมมาอาชีวะ ได้แก่ การหาเลี้ยงชีพด้วยความสุจริต เว้นจากทุจริตทั้งทางกาย วาจา และใจ ดังนี้ (๑) การเลี้ยงชีพชอบทางกาย ได้แก่ เว้นจากการลักขโมย ทุจริต คดโกง, เว้นจากอบายมุข, เว้นจากมิถาอาชีวะ (๒) การเลี้ยงชีพชอบทางวาจา ได้แก่ ไม่โกหกหลอกลวง เลี้ยงชีพ, ไม่พูดส่อเสียดเลี้ยงชีพ, ไม่พูดคำหยาบ เลี้ยงชีพ, ไม่พูดเพ้อเจ้อเลี้ยงชีพ (๓) การเลี้ยงชีพชอบทางใจ ได้แก่ ไม่โลภอยากได้ทรัพย์คนอื่น เลี้ยงชีพ, ไม่คิดเบียดเบียนคนอื่นเลี้ยงชีพ, ไม่คิดเอาเปรียบคนอื่นเลี้ยงชีพ โดยนัยนี้ การเลี้ยงชีพชอบทางใจจัดเป็นมโนกรรมฝ่ายกุศลที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นต้นตอให้การดำเนินชีวิตภายนอกเป็นไปในแนวทางที่ถูกต้องชอบธรรม ด้วยเหตุที่การกระทำภายนอกต่าง ๆ สืบเนื่องมาจากการได้รับอิทธิพลจากภาวะทางจิตใจ ฉะนั้น การเลี้ยงชีพดีชอบทางกายและวาจาที่ไม่เป็นการเบียดเบียนผู้อื่นได้รับความเดือดร้อน และไม่ทำให้สังคมเกิดความวุ่นวาย จึงเป็น

ผลลัพธ์ทางการกระทำที่มีการเลี้ยงชีพชอบทางใจเป็นเหตุ

“สัมมาชีพชุมชน” เป็นแนวคิดใหม่ในการพัฒนาประเทศในมิติด้านเศรษฐกิจ โดยการสร้างอาชีพที่ไม่เบียดเบียนตัวเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม ให้มีรายจ่ายน้อยกว่ารายได้ ทั้งนี้ต้องสอดคล้องกับวิถีของชุมชนเพื่อความมุ่งหมายในการสร้างระบบเศรษฐกิจชุมชนที่ยั่งยืน โดยนัยนี้ ภาครัฐกำหนดกลไกในการสร้างสัมมาชีพชุมชนผ่านกระบวนการต่าง ๆ ตามลำดับ คือ (๑) การพัฒนาผู้นำสัมมาชีพเป็นวิทยากรสัมมาชีพชุมชน (๒) การประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพระดับจังหวัด (๓) การเตรียมความพร้อมทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน (๔) การส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน และ (๕) การสนับสนุนการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ โดยกระบวนการทั้ง ๕ นี้อาศัยความร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ ประชาชนชุมชน ครุฑเรือน-เป้าหมายและผู้แทนครุฑเรือน ซึ่งความร่วมมือในการดำเนินงานตามกระบวนการดังกล่าวนี้ เป็นการสนองตอบแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ ที่มุ่งเน้นการนำความคิดสร้างสรรค์และการผนึกกำลังในการผลักดันขับเคลื่อนร่วมกันของทุกภาคส่วน (Thailand ๔๐)

“สัมมาชีพบนทางสายกลางยุคไทยแลนด์ ๔.๐” อาจจำแนกเป็น ๒ ระดับ คือ (๑) สัมมาชีพ-ระดับพื้นฐาน เป็นการหาเลี้ยงชีพโดยดำเนินการตามครรลองของกฎหมายและระเบียบหรือข้อบังคับต่างๆ และ (๒) สัมมาชีพระดับสูง เป็นการหาเลี้ยงชีพที่นอกจากจะดำเนินการตามครรลองของกฎหมาย และระเบียบหรือข้อบังคับต่างๆ แล้ว ยังคำนึงถึงความรับผิดชอบทางศีลธรรมหรือมีการพิจารณาพิเคราะห์ให้การกระทำ

นั้น ๆ ไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีงามอีกด้วย กล่าวได้ว่า สัมมาชีพะระดับพื้นฐาน เป็นสัมมาอาชีวะในระดับโลกียะ ส่วนสัมมาชีพะระดับสูง คือ สัมมาอาชีวะในระดับโลกุตระ นั่นเอง ส่วนการประกอบอาชีพที่ไม่เข้าข่ายสัมมาชีพทั้ง ๒ ชั้น ล้วนจัดเป็น “มิจฉาชีพ” ทั้งสิ้น

ข้อเสนอแนะ

“สัมมาชีพ” ทั้ง ๒ ระดับ คือ สัมมาชีพะระดับพื้นฐาน และสัมมาชีพะระดับสูง ล้วนเป็นการหาเลี้ยงชีพที่ดำเนินการตามครรลองของกฎหมายและระเบียบหรือข้อบังคับ

ต่างๆ ส่วนการประกอบอาชีพที่ไม่เข้าข่ายสัมมาชีพทั้ง ๒ ระดับนี้ จัดเป็น “มิจฉาชีพ” ทั้งสิ้น

ดังกล่าวนี้ ทุกภาคส่วนจึงควรส่งเสริมการสร้างอาชีพบนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ฯ รัชกาลที่ ๙ เพื่อให้ทุกชุมชนมี “สัมมาชีพชุมชน” ที่สามารถอุ้มชูตัวเองให้อยู่ได้โดยไม่ต้องเดือดร้อน โดยสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจให้มีความพอกิน พอใช้ โดยคำนึงถึงทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ความเชื่อ และค่านิยมดั้งเดิมของชุมชนด้วย

บรรณานุกรม

- กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. (๒๕๕๙). **สัมมาชีพ สร้างวิถีชีวิตที่ยั่งยืน**. กรุงเทพมหานคร : กลุ่มงานส่งเสริมสัมมาชีพชุมชน สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.
- เดโชพล เหมนาไลอย. (๒๕๕๕). “สัมมาอาชีพะในพระไตรปิฎก”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ประเวศ วะสี. (๒๕๕๒). **สร้างสัมมาชีพเต็มพื้นที่**, กรุงเทพมหานคร : ที่คิวพี.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต). (๒๕๔๒). **พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม**. กรุงเทพมหานคร : ฝ่ายเผยแผ่พระพุทธศาสนา กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา.
- พระธำนิ เชมธมโม. (๒๕๕๐). “ศึกษาสัมมาอาชีพะในพระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (๒๕๕๓ ก). **พจนานุกรมศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๘. นนทบุรี : พิมพ์การพิมพ์.
- _____. (๒๕๕๓ ข). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๔. กรุงเทพมหานคร : ธนัชการพิมพ์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (๒๕๔๖). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๖**. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- วสิน อินทสระ. (๒๕๔๔). **หลักธรรมอันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : ธรรมดา.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (๒๕๕๖). **สังขรณ์แห่งแนวพระราชดำริสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภาปฏิรูปแห่งชาติ). (๒๕๕๘). **สภาปฏิรูปแห่งชาติ วาระปฏิรูปที่ ๒๘ : การปฏิรูประบบเพื่อสร้างเสริมชุมชนเข้มแข็ง : แผนปฏิรูปสัมมาชีพชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน. (๒๕๕๙). **การพัฒนาผู้นำสัมมาชีพด้วยระบบมาตรฐานการพัฒนาชุมชน (มมช.)**. กรุงเทพมหานคร : บีทีเอสเพรส.
- Christopher W. Gowans (2003). **Philosophy of the Buddha**. London, New York : Routledge.